

Eastern and Western European countries is an integral part of European law and order. The State in European Union doesn't have any right to interfere in the internal affairs of the Church and Christian court judgment is binding and can't be appealed by the court of general jurisdiction. Thus Church dissent removal is driven by the process of European integration of Ukraine and switching to pan-European regulations in relations between the Church and the State.

Church dissent problem solving scientifically by means of inter discipline (history, philosophy, canon and general law etc.). In the context of philosophy of the law, above all hermeneutics, ontology, epistemology, axiology should be appealed. Philosophy and law approach in this case is a sense-making vector for Public and Religious peacemaking. Philosophical and moral state and law worldview (first introduced by Pamfil Yurkevich) can change the attitude of modern statesmen and ordinary people to the Church. Modern social and humanitarian scientific discourses toward the State and the Church relations implement the approach of canon law self-sufficiency, defend it from the State invasion, and proclaim the principle of autonomy of the interior life of the Church, determining canons and Christian Court judgements validity.

Keywords: *canon law, European integration, the church Dissent, church-state relations.*

* * *

УДК 347.91

Нестерцова-Собакарь О. В.

кандидат юридичних наук, доцент

Сенько В. В.

студентка

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

СТАТУС ПРОКУРОРА В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Проаналізовано правовий статус прокурора у цивільному судочинстві України, як реалізацію принципу публічності в цивільному процесі. Розглянуто питання юридичної природи представництва прокурором, а також його процесуальної форми як самостійного інституту цивільного процесуального права.

Ключові слова: *цивільне судочинство, прокурор, процесуальний статус, право-суб'єктність, функція представництва, інтереси громадянина, інтереси держави.*

Постановка проблеми. В сучасних умовах державно-правового розвитку все більшого значення набуває вдосконалення організації та функціонування такого важливого інституту громадянського суспільства як прокуратура.

Сьогодні процес розбудови в Україні правової держави знаходиться на шляху пошуку найбільш ефективних засобів розвитку суспільства й адекватного відображення загальносоціальних процесів, в яких людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнається найвищою со-

ціальною цінністю, висуває на провідне місце у сфері правового регулювання суспільних відносин права та свободи людини і громадянина. Передусім ці засади набувають особливого значення для процесуальної діяльності, оскільки вона, поєднуючи втручання в особисте життя громадян та обмеження у випадках, передбачених законом, їх прав і свобод, застосовує заходи процесуального примусу. При цьому одним із державних інститутів, який здійснює безпосередній нагляд за додержанням і легальним застосуванням законів у державі, є прокуратура. Тому все це зумовлює інтерес до прокурорської діяльності, викликає потребу в розгляді статусу прокурора в цивільному судочинстві.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. В юридичній літературі проблему статусу прокурора розглядали радянські та вітчизняні вчені, серед яких варто згадати праці М.І. Бородіна, М.М. Васильченко, С.В. Васильєва, С.О. Голощакова, В.С. Каменкова, В.В. Комарова, Д.Д. Луспеника, М.М. Михеєнка, В.Т. Нора, Г.Л. Осокіної, В.М. Перфільєва, Л.К. Радзієвської, В.Й. Сапункова, С.Я. Фурси, І.А. Ходаковського, М.В. Ченцова, М.Й. Штефана, С.В. Щербак, Й.Г. Богдана, О.І. Угриновської та ін. Вони зробили значний внесок у дослідження окремих теоретичних аспектів діяльності прокуратури, однак деякі питання залишаються відкритими для дискусій.

Прокуратура певною мірою покликана виконувати роль гаранта в додержанні прав та свобод людини й громадянина. Тому все це зумовлює інтерес до діяльності прокуратури, викликає потребу в розгляді правового статусу прокурора в цивільному судочинстві на сучасному етапі державотворення.

Метою статті є аналіз статусу прокурора в цивільному судочинстві.

Виклад основного матеріалу. Сучасна соціально спрямована діяльність правової держави неможлива без надійного та ефективного механізму судового захисту інтересів суспільства і держави. Саме суд є тією інституцією, яка приймає остаточне та вихідне рішення у правових спорах у межах національної правової системи. При цьому невід'ємною складовою механізму судового захисту є реалізація органами прокуратури України у випадках, визначених законом, функції представництва інтересів громадянина або держави в суді, яка визначена в ч. 2 ст. 121 Конституції України та п. 1 ст. 2 Закону України «Про прокуратуру» [1].

Забезпечення органами прокуратури конституційної функції представництва – одна з дієвих форм захисту законних інтересів держави у суді, яка натепер не має ефективної альтернативи серед органів державної влади і контролю як за рівнем вмотивованості, так і послідовності досягнення позитивних результатів, зокрема щодо оскарження незаконних судових рішень, формування вищою судовою інстанцією обов'язкової для усієї системи правосуддя судової практики, реального виконання судових рішень.

Правовий аналіз норм чинного процесуального законодавства переконує в тому, що прокурора віднесено до осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб – котрі входять до складу учасників у

справі (ч. 3 ст. 26 та ст. 45 ЦПК України [2]), або до складу учасників судового процесу (ч. 1 ст. 18, ст. 29 ГПК України [3]), до осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб (ст. 60 КАС України [4]). Отже, при здійсненні процесуальних форм реалізації функції представництва прокурор набуває процесуального статусу зазначених учасників судового процесу.

Згідно з п. 2 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про прокуратуру», до функцій прокуратури України належить представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених цим Законом. Надалі у ч. 1 ст. 23 Закону законодавець визначає, що представництво прокурором інтересів громадянина або держави в суді полягає у здійсненні процесуальних та інших дій, спрямованих на захист інтересів громадянина або держави, у випадках та порядку, встановлених законом. У даному положенні законодавець звертає увагу на те, що випадки, визначені нормами цього Закону, та порядок представництва визначаються як нормами цього Закону, так і нормами відповідного процесуального законодавства, з огляду на положення ч. 7 ст. 24 Закону [5, с. 175].

Важливо зауважити, що Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» № 1401-VIII від 02.06.2016 було доповнено ст. 131-1 Конституції України, якою регулюються нові повноваження органів прокуратури. Так, відповідно до ст. 131-1 Конституції України, в Україні діє прокуратура, яка здійснює: 1) підтримання публічного обвинувачення в суді; 2) організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку; 3) представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом [6]. Отже, представницька функція прокурора із захисту інтересів громадянина або держави в суді зазнала змін. Зокрема, прокурор не зможе представляти інтереси громадянина в суді навіть у тих нечисленних випадках, право на яке надано Законом України від 14 жовтня 2014 року «Про прокуратуру». Разом з тим захищати інтереси держави шляхом їх представництва у суді прокурор буде мати право тільки у виключних випадках і в порядку, що визначені законом.

По суті, прийняття Закону України «Про прокуратуру» та внесення ним змін до процесуального законодавства суттєво реформують механізм реалізації прокуратурою України функції представництва інтересів громадянина або держави в суді, що зумовлює потребу у додаткових дослідженнях загальнометодологічних питань правового статусу прокуратури як суб'єкта реалізації функції представництва інтересів громадянина або держави в суді [7, с. 115].

Конституційне оновлення представницької функції прокуратури щодо захисту тільки інтересів держави в суді у випадках і в порядку, що визначені законом, вимагає перегляду чинного законодавства [6]. Отже, запроваджено чимало позитивних нововведень у напрямку реформування правоохоронної системи. Однак існують певні недоліки та неточності, які потребують свого вирішення та вдосконалення. Так, для уникнення юридичних колізій та неодно-

значного тлумачення норм Українського законодавства потребує вирішення питання щодо правового статусу прокуратури та покладених на неї функцій.

Завдання прокуратури у цивільному судочинстві спрямовані на сприяння суду у виконанні вимог закону про всебічний, повний та об'єктивний розгляд справ і постанов судових рішень, що ґрунтуються на законі; захист прав і законних інтересів громадян та інтересів держави; своєчасне вжиття заходів до усунення порушень закону, від кого б вони не виходили, керуючись принципами законності, незалежності суддів, рівності фізичних та юридичних осіб перед законом і судом [8, с. 178].

Питання правової сутності представництва викликає широку дискусію серед науковців. Так, в юридичній літературі прокурорське представництво інтересів громадянина або держави в суді розглядається по-різному: одні науковці вважають його судово-процесуальним представництвом [9, с. 68-70], інші – окремим видом представництва, що передбачений у п. 2 ст. 121 Конституції України, треті називають офіційним представництвом конституційного рівня [10, с. 229–233].

Визначаючи правову природу представництва прокурором інтересів громадянина або держави у суді, необхідно враховувати суть інституту прокуратури як органу, який здійснює функцію охорони закону. Вступаючи у цивільний процес, прокурор стає його рівноправним учасником і підпорядковується правилам, що регулюють правовідносини, які складаються під час здійснення цивільного судочинства. Однак цей факт є внутрішнім стосовно того, що прокурор – передусім представник державного (правоохоронного) органу, який виконує правозахисну функцію [11, с. 88].

За наявності підстав з метою представництва громадянина або держави прокурор має право в порядку, передбаченому процесуальним законом: звертатися до суду з позовами (заявами, поданнями); вступати у справу, порушену за позовами (заявами, поданнями) інших осіб, на будь-якому етапі розгляду; ініціювати перегляд судових рішень, у тому числі у справі, порушеній за позовом (заявою, поданням) іншої особи; брати участь у розгляді справ.

Так, відповідно до ч. 2 ст. 45 ЦПК України, з метою представництва інтересів громадянина або держави в суді прокурор у межах повноважень, визначених законом, звертається до суду з позовною заявою (заявою), бере участь у розгляді справ за його позовами, а також може вступити за своєю ініціативою у справу, провадження у якій відкрито за позовом інших осіб, на будь-якій стадії її розгляду, подає апеляційну, касаційну скаргу, заяву про перегляд судового рішення Верховним Судом України, про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

Прокурор, який звертається до суду в інтересах держави, в позовній заяві (заяві) самостійно визначає, в чому полягає порушення інтересів держави, та обґрунтовує необхідність їх захисту, а також зазначає орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах. У разі відсутності такого органу або відсутності у нього повноважень щодо

звернення до суду прокурор зазначає про це в позовній заяві і в такому разі прокурор набуває статусу позивача [2].

Вступ прокурора у процесуальні відносини можливий із власної ініціативи, а також на вимогу закону. При цьому вступ у процес з власної ініціативи має факультативний характер. У свою чергу, вступ на вимогу є обов'язковим.

Вступаючи у розпочатий процес, прокурор повинен не лише вказати в чиїх інтересах він братиме участь у справі, а також обґрунтувати підстави такої участі. Крім того, відповідно до абз. 3 ч. 2 ст. 45 ЦПК України, прокурор, який звертається до суду з метою представництва інтересів громадянина або держави в суді (незалежно від форми, в якій здійснюється представництво), повинен обґрунтувати наявність підстав для здійснення такого представництва.

Важливо підкреслити, що прокурор здійснює представництво інтересів громадянина або держави в суді виключно після підтвердження судом підстав для представництва. Так, відповідно до ч. 4 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру», прокурор зобов'язаний попередньо, до звернення до суду, повідомити про це громадянина та його законного представника або відповідного суб'єкта владних повноважень. У разі підтвердження судом наявності підстав для представництва прокурор користується процесуальними повноваженнями відповідної сторони процесу. Наявність підстав для представництва може бути оскаржена громадянином чи її законним представником або суб'єктом владних повноважень.

Виключно з метою встановлення наявності підстав для представництва інтересів держави в суді у випадку, якщо захист законних інтересів держави не здійснює або неналежним чином здійснює суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесено відповідні повноваження, прокурор має право отримувати інформацію, яка на законних підставах належить цьому суб'єкту, витребувати та отримувати від нього матеріали та їх копії.

Як вже було зазначено, з метою представництва інтересів громадянина або держави в суді прокурор у межах повноважень, визначених законом, звертається до суду з позовною заявою (заявою), бере участь у розгляді справ, провадження у яких відкрито за позовом інших осіб, на будь-якій стадії її розгляду. Крім цього, прокурор подає апеляційну, касаційну скарги, заяву про перегляд рішення Верховним Судом України, про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами. При цьому кожна з форм участі прокурора в цивільному судочинстві має свою специфіку щодо умов вступу в процес, а також реалізації цієї форми участі [12, с. 56].

Відповідно до статей 292, 324 ЦПК України, прокурора віднесено до кола суб'єктів апеляційного та касаційного оскарження як особу, яка бере участь у справі. Якщо в попередній інстанції справу розглядали без участі прокурора, то звернутися з апеляційною чи касаційною скаргою прокурор має право на підставі ч. 2 ст. 45 ЦПК України [2].

Положення ч. 5 ст. 46 ЦПК України [2] дають право прокурору, який не брав участь у справі, з метою вирішення питання про наявність підстав для

подання апеляційної чи касаційної скарги, заяви про перегляд рішення Верховним Судом України, заяви про перегляд рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами, ознайомлюватися з матеріалами справи в суді.

Відповідно до ч. 2 ст. 45 ЦПК [2] України, прокурор є суб'єктом оскарження у випадку, якщо він не брав участі у справі. Право подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами надається Генеральному прокурору України, його першому заступнику та заступникам, керівникам регіональних прокуратур.

Із прийняттям нового закону значно посилюється роль прокуратури в забезпеченні прав та свобод людини й громадянина у суді. Так, якщо раніше прокуратуру визначали як систему органів, які виконують контрольно-наглядову функцію за дотриманням законів та прав і свобод людини і громадянина усіма суб'єктами правовідносин, як органами публічної влади, так і підприємствами, установами, організаціями різних форм власності та фізичними особами, то на сьогодні прокуратура України має перетворитися на єдину систему, яка в порядку, передбаченому законом, має здійснювати встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства і держави, в контексті нагляду за провадженням кримінального процесу та у формі представництва інтересів громадянина і держави в суді [13, с. 16–17]. Крім того, важливим є те, що статус прокуратури узгоджено в європейськими стандартами. Такі зміни є позитивними для зміцнення демократії в Україні, забезпечення прав і свобод фізичних та юридичних осіб на її території та запобігання зловживанням у сфері реалізації прокуратурою своїх функцій в країні.

Висновок. Завданням прокурора при здійсненні представництва інтересів громадян у цивільному судочинстві є захист прав і законних інтересів громадян і держави, а також сприяння у виконанні вимог закону про всебічний, повний і об'єктивний розгляд справ та ухвалення судових рішень, що ґрунтуються на законі, керуючись при цьому принципами законності, незалежності суддів, рівності фізичних осіб перед законом і судом. Представництво прокуратурою інтересів громадянина або держави в суді полягає у здійсненні прокурорами від імені держави процесуальних та інших правових дій, спрямованих на захист у суді інтересів громадянина або держави у випадках, передбачених законом.

Роль прокурора в цивільному судочинстві є однією із вирішальних при забезпеченні прав і законних інтересів громадян та інтересів держави. Здійснення прокурором функції представництва інтересів громадянина або держави у суді є важливою гарантією і формою реалізації конституційного права кожного на захист своїх прав.

Бібліографічні посилання

1. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 року (зі змінами і доп.) // ВВР України. – 2015. – № 2-3. – Ст. 12.
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. № 1618-VI (зі змінами та доп.) // ВВР України. – 2004. – № № 40–41, 42. – Ст. 492.
3. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 року №

1798-ХІІ (зі змінами та доп.) // ВВР України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.

4. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. № 2747-VI (зі змінами та доп.) // ВВР України. – 2005. – №№ 35–36, 37. – Ст. 446.

5. Голосов С. С. Правовий статус прокурора в цивільному процесі України / С. С. Голосов // Митна справа. – 2015. – № 4(2). – С. 175–180.

6. Конституція України від 28 червня 1996 року (зі змінами і доп.) // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

7. Стефанчук М.М. Напрями вдосконалення процесуального статусу прокурора як суб'єкта реалізації функції представництва інтересів громадянина або держави в суді / М.М. Стефанчук // Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту. – 2015. – Вип. 34. – Т. 3. – С. 115–121.

8. Оксенчук І. Завдання прокуратури у цивільному судочинстві: історія та перспективи розвитку / І. Оксенчук // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 9. – С. 175–179.

9. Фурса С.Я. Теоретичні аспекти правового та процесуального становища прокурора в цивільному судочинстві / С.Я. Фурса // Право України. – 1998. – № 12. – С. 68–70.

10. Гусаров К.В. Проблемы участия прокурора в гражданском процессе : зб. наук. праць. – Х. : ПК Ген. прокуратури України, 1998. – С. 229–233.

11. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В.Я. Тацій (голова редкол.), О.В. Петришин (відп. секретар), Ю.Г. Барабаш та ін. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Х. : Право, 2011. – 1128 с.

12. Лемик Р. Форми участі прокурора в цивільних процесуальних відносинах / Р. Лемик // Науковий часопис Нац. акад. прокуратури України. – 2014. – № 3. – С. 49–57.

13. Альонкін О. А. Конституційно-правовий статус прокуратури в рамках розбудови української демократії / О. А. Альонкін // Становлення сучасного українського суспільства: політичні, управлінські, економічні та правові аспекти : тези допов. Всеукр. наук.-практ. конф., Київ 27 березня 2015 р. : у 2-х ч. Ч. І. – К. : Видав. центр КНУКіМ, 2015. – С. 14–17.

Надійшла до редакції 16.10.2017

Nestertsova-Sobakar' O.V., Sen'ko V.V. Status of prosecutor in civil proceedings. The article deals with analysis of the legal status of the prosecutor in the civil legal proceedings of Ukraine, as the implementation of the principle of publicity in the civil process. The article deals with the legal nature of the representation of the prosecutor, as well as its procedural form as an independent institute of civil procedural law.

The task of the prosecutor in carrying out the representation of the interests of citizens in civil legal proceedings defines the protection of the rights and legitimate interests of citizens and the state, as well as assistance in complying with the requirements of the law on comprehensive, complete and objective consideration of cases and the adoption of court decisions based on the law, guided by this the principles of legality, independence of judges, equality of individuals before the law and the court. Representation by the public prosecutor's office of the interests of a citizen or state in a court is the execution of prosecutors on behalf of the state procedural and other legal actions aimed at protecting the interests of a citizen or state in court in cases provided for by law.

The role of the prosecutor in civil legal proceedings is clarified, which is crucial in ensuring the rights and legitimate interests of citizens and the interests of the state. The prosecutor's role of representing the interests of a citizen or a state in court is an important guarantee and form of realization of the constitutional right of everyone to protect their rights.

Particular attention is paid to the study of the purpose and task of the prosecutor's representation in the civil process, based on the fact that the purpose is to protect the rights of individuals, interests of the state that are violated, unrecognized or challenged, and the task of using in civil judicial proceedings measures to restore violated rights and legitimate interests of the citizen and the state, elimination of the causes and conditions that contributed to their violation.

Keywords: *civil proceedings, prosecutor, procedural status, legal personality, function of representation, citizen interests, interests of the state.*
